

भविष्यवक्ताहरूका पुस्तकहरूको भूमिका

पुरानो नियममा 'भविष्यवक्ताहरू' नामक खण्ड छ, जुन खण्ड यशैयाको पुस्तकदेखि शुरु गर्छ र मलाकीको पुस्तकसम्म जान्छ। यशैया, यर्मिया, इजकिएल र दानियलचाहिँ मुख्य भविष्यवक्ताहरू हुन् र तिनीहरूका पुस्तकहरूको नाम 'ठूला भविष्यवक्ताहरू' भनिन्छ; किनभने तिनीहरूका पुस्तकहरू अरू भविष्यवाणीका पुस्तकहरूभन्दा ठूला र विस्तृत छन्। अनि भविष्यवक्ताहरूका बाह्रवटा पुस्तकहरू साना छन्; यसकारण यी पुस्तकहरूले 'साना भविष्यवक्ताहरू'को नाम पाए र यी पुस्तकहरू यस नामले चिनिन्छन्।

क) भविष्यवक्ताहरूको सेवकाई

पवित्र बाइबलको अक्षरशः सठीक अर्थमा परमेश्वरको पक्षमा बोल्ने व्यक्तिलाई भविष्यवक्ता भनिन्छ। अनि यी विशेष पुरुषहरू^{१)} परमेश्वरका जनहरूको बीचमा पाप बढेका र आत्मिक अधोगति भएका अवधिहरूमा खडा भए, र उनीहरूले मानिसहरूलाई तिनीहरूका पापको दोष देखाउँथे र तिनीहरूलाई पश्चात्ताप गर्ने आह्वान दिन्थे, अनि मानिसहरूले पश्चात्ताप नगरेको खण्डमा तिनीहरूमाथि परमेश्वरको न्याय आइपर्ने कुरा भविष्यवाणी गर्थे।

पुरानो नियममा भविष्यवाणीको युग शमूएलको समयदेखि शुरु भयो, जब पूजाहारीगिरी विफल भएको थियो (लगभग ख्रीष्टपूर्व ११०० सालतिर)। अनि त्यस समयदेखि भविष्यवक्ताहरूले पुरानो नियमको

बाँकी इतिहासको अन्तसम्म अर्थात् लगभग ख्रीष्टपूर्व ४०० सालसम्म, अँ, इस्राएलीहरू बेबिलोनको कैदबाट फर्केर आएको समय अनि यरूशलेम र यसको मन्दिरको पुनर्निर्माणको समयसम्म आफ्नो सेवकाई कायम राखे।

तर पुरानो नियमका लेख्ने भविष्यवक्ताहरू पछि मात्र देखा परे, जब इस्राएलको राज्य दुई भाग भयो (लगभग ख्रीष्टपूर्व ९३० सालमा)। यसकारण बुभुहोस्: भविष्यवक्ताहरूका यी पुस्तकहरू राजाहरूका पहिलो र दोस्रो पुस्तक अनि इतिहासको पहिलो र दोस्रो पुस्तकको समयमा लेखिए र उक्त पुस्तकहरूमा उल्लेख गरिएका घटनाहरूसित मिल्छन्, अँ, केही भविष्यवक्ताहरू एज्रा र नहेम्याहको समयमा पनि सेवारत थिए।

ख) यी भविष्यवक्ताहरूले अपनाएका तरिकाहरू

यी भविष्यवक्ताहरूका सन्देशहरू कस्ता थिए? सायद तपाईंले यो कुरा धेरै पल्ट सुनिसक्नुभयो होला: ती सन्देशहरू घोषणा थिए र भविष्यवाणी पनि थिए।

उनीहरूका सन्देशहरू घोषणा थिए, किनकि यी भविष्यवक्ताहरूले परमेश्वरको वचन घोषणा गर्थे। अनि 'हामी परमेश्वरको वाणी बोलिरहेका छौं' भन्ने कुरा उनीहरूलाई विदित थियो; किनकि उनीहरूले घरिघरि 'परमप्रभु यसो भन्नुहुन्छ', अथवा 'परमप्रभुको

वचन मकहाँ आयो' भन्ने गर्थे (यर्मिया १:९ र इज्कीएल २:७ पद हेर्नुहोस्) ।

भविष्यवाणी बोल्ने वक्ताहरूको रूपमा उनीहरूले भविष्य नियालेर हेर्ने र मानिसहरूलाई तिनीहरूको आज्ञापालन र तिनीहरूको अनाज्ञाकारिताका परिणामहरू के-के हुनेछन्, सो बताउँथे । तर यी भविष्य-वक्ताहरूले सधैं आफैले बोलेका सन्देशहरू बुझ्दैनथिए, जस्तै: दानियल ७:२८, ८:१५-२७ र १०:७-१५; अनि प्रकाश ७:१३-१४ र १७:६ । अनि उनीहरूले विशेष गरी मसीहको आगमनको विषयमा भविष्य-वाणीहरू गर्दाखेरि उनीहरूलाई कुरा बुझ्न अति गाह्रो भयो । किनकि जब उनीहरूले ख्रीष्टका दुःखकष्टहरू र त्यसपछि उहाँकहाँ आउने महिमाहरूको विषयमा भविष्यवाणी गरे (१ पत्रुस १:१०-१३), तब उनीहरूले कुरा बुझ्न सकेनन् । परमप्रभुको दुःख भोग्ने सेवकको रूपमा आउनुहुने मसीहले चाहिँ कसरी सारा पृथ्वीभरि राजाको रूपमा शासन गर्न सक्नुहुनेथियो? ख्रीष्ट येशूका दुईवटा भिन्नभिन्न आगमनहरू हुनेछन् भन्ने कुरा उनीहरूलाई के थाहा? किनभने उहाँ पहिले बेतलेहेममा आउनुभयो, अनि उहाँ फेरि जैतुन डाँडामा ओर्लेर आउनुहुनेछ । तर यी दुईवटा आगमनहरूको बीचमा समयको अन्तराल छ भन्ने कुराको विषयमा उनीहरूसँग केही ज्ञान थिएन ।

ग) भविष्यवक्ताहरूले भविष्यवाणी गरेका विषयहरू निम्न प्रकारका छन्

पुरानो नियमका भविष्यवक्ताहरूले उठाएका विषयहरू निम्नानुसार सूचित गर्न सकिन्छ:

अ) परमेश्वरको पवित्रता

आ) परमेश्वरका चुनिएका जनहरूको पाप र असफलता

इ) पश्चात्ताप गर्ने आह्वान

ई) तिनीहरूले पश्चात्ताप गरेनन् भने, तिनीहरूमाथि परमेश्वरको न्याय आइपर्नेछ

उ) इस्राएलको वरिपरि भएका देशहरूमाथि परमेश्वरको न्याय आइपर्नेछ

ऊ) यस जातिको बाँकी भाग मानिसहरू निर्वासनबाट आफ्नो स्वदेशमा फर्केर आउनेछन्

ए) मसीहको पहिलो आगमन र त्यस बेलामा उहाँको तिरस्कार

ऐ) मसीहको दोस्रो आगमन ठूलो शक्ति र ठूलो महिमाको साथ हुनेछ

ओ) परमेश्वरका चुनिएका जनहरूको पुनर्स्थापना हुनेछ

औ) ख्रीष्टको हजार वर्षको राज्य र उहाँको विश्वव्यापी शासन

यस ठाउँमा हामीले यस कुरामाथि ध्यान दिनुपर्छ, कि पुरानो नियमभरि ख्रीष्टको मण्डली भविष्यवाणीको विषय भएन । यसकारण हामीले पुरानो नियमको यस खण्डमा ख्रीष्टको मण्डलीको विषयमा पढ्न पाउने आशा गर्नुहुँदैन; किनकि हामीलाई नयाँ नियमको पुस्तकमा स्पष्टसँग बताइएको छ, कि यो रहस्यचाहिँ संसारको उत्पत्तिदेखि नै परमेश्वरमा लुकेर रहेको थियो (रोमी १६:२५-२६ र एफेसी ३:४-६ र ९) ।

हामीले भविष्यवाणीहरूको विषयमा दोहोरो सन्दर्भको नियम लागू गर्नुपर्छ भन्ने कुरा याद गर्नुपर्ने भन्ने यो कुराचाहिँ पुरानो नियमका कतिपय खण्डहरू बुझ्न उपयोगी कुञ्जी बनेछ । दोहोरो सन्दर्भको नियम भनेको पुरानो नियमका केही भविष्यवाणीहरू छन्, जुन-चाहिँ तत्कालीन थिए र आंशिक रूपले पूरा भए, तर जुनचाहिँ भावी दिनमा सम्पूर्ण तवरले पूरा हुनेछन् । उदाहरणको निम्ति योएल २:२८-३२ पदको खण्डमा दिइएको भविष्यवाणीचाहिँ पेन्टेकोस्टको दिनमा

आंशिक रूपले पूरा भयो (प्रेरित २:७-२१), तर यो भविष्यवाणी सम्पूर्ण रूपले पूरा हुन बाँकी नै छ, यसको परम पूर्तिचाहिँ प्रभु येशू यस पृथ्वीमा आफ्नो राज्य स्थापित गर्न आउनुहुँदा हुनेछ, अनि यो त महासङ्कष्टको अवधिको अन्तमा हुनेछ ।

अर्को कुरा याद गर्नु असल हो: कति भविष्यवाणीहरूको अर्थ सुस्पष्ट छ र पढ्ने-बित्तिकै बुझिन्छ भने, अरू भविष्यवाणीहरू पनि छन्, जसको अर्थ समय नपुगी स्पष्ट हुनेछैन; जब यी भविष्यवाणीहरूको पूरा हुने समय आउँछ, तब मात्र यी भविष्यवाणीहरूको अर्थ बुझिन्छ ।

अनि हामीले यो गल्ती पनि नगरौं ! हामीले भविष्यवाणीहरूमा हुन नहुने, नचाहिँदो, किसिम-किसिमका अर्थ लगाउनुहुँदैन । यसको विषयमा ती मानिसहरूबाट ठूलो हानि भएको छ, जसले चाहे विशेष व्यक्तिहरूको विषयमा, चाहे विशेष घटनाहरूको विषयमा फलाना-फलाना भविष्यवाणी पूरा भए भने; तर पछि तिनीहरूले जुन भविष्यवाणी पूरा भयो भनिटोपले, यस भविष्यवाणीको विषयमा तिनीहरूले दाबी गरेका पूर्तिहरू भूटा ठहरिए; कत्रो लाज !

घ) भविष्यवक्ताहरूले प्रयोग गरेको शब्दावली

भविष्यवक्ताहरूले लेखेका पुस्तकहरू बुझ्नमा मद्दत गर्ने केही कुज्जी शब्दहरू छन्, जस्तै:

अ) *इस्त्राएल*: साधारण अर्थमा *इस्त्राएल* भन्ने शब्दले *इस्त्राएल*का दसवटा कुलहरू बसोबास भएको उत्तरीय राज्यको अर्थ लिन्छ । तर कहिलेकाहीँ '*इस्त्राएल*' भन्ने शब्दले सम्पूर्ण *इस्त्राएली* जाति समावेश गर्छ; अनि तब '*इस्त्राएल*' भनेकोमा हामीले यसको अर्थ अब्राहामको सारा वंशका सन्तानहरू भएको बुझ्नुपर्छ ।

आ) *यहूदा*: तर यहूदा भन्ने शब्दले प्रायः दक्षिणको राज्यको अर्थ लिन्छ । दक्षिण राज्यमा *इस्त्राएल*का बाँकी दुईवटा कुलहरू अर्थात् यहूदा र बिन्यामिन थिए ।

इ) *एप्रैम*: विशेष गरी होशेको पुस्तकमा '*एप्रैम*' भन्ने शब्द प्रयोग गरिएको छ, जसको अर्थ *इस्त्राएल*का दसवटा कुलहरू अर्थात् उत्तरीय राज्य हो । अनि यूसुफको घरानाको अर्थ पनि त्यो उत्तरीय राज्य हो ।

ई) *सामरिया*: उत्तरीय राज्यको राजधानी सामरिया थियो; अनि '*सामरिया*' भन्ने नाम भविष्यवक्ताहरूका पुस्तकहरूमा घरिघरि पढिन्छ ।

उ) *यरूशलेम*: अनि दक्षिणको राज्यको राजधानी *यरूशलेम* थियो ।

ऊ) *नीनवे*: नीनवेचाहिँ अशूरको राजधानी थियो ।

ए) *बेबिलोन*: बेबिलोनचाहिँ बेबिलोन देशको राजधानी थियो, जुन देशको नाम '*बाबेल*' पनि थियो ।

ऐ) *दमस्कस*: दमस्कसचाहिँ सिरियाको शहर-राज्यको मुख्य शहर थियो ।

ओ) अनि मूर्तिपूजाजस्तो पापको दोष देखाउँदाखेरि भविष्यवक्ताहरूले घरिघरि मूर्तिहरूसँग सम्बन्धित शब्दहरू प्रयोग गर्थे, जस्तै: '*काठका मूर्तिहरू*', '*उच्च स्थानहरू*', '*तारपीनका रूखहरू*', '*फलाँटका रूखहरू*' र '*बगैँचाहरू*' आदि ।

औ) *न्याय*: भविष्यवक्ताहरूले '*न्याय*' भन्ने शब्द उचित व्यवहारको अर्थमा प्रयोग गर्थे, साथै न्यायकर्ताहरूले न्याय बिगारेको खण्डमा उनीहरूले यिनीहरूलाई यसको दोष देखाउँथे । किनकि समय-समयमा न्याय-कर्ताहरूले घूस खाएर न्याय बिगारे ।

अः) *बाँकी रहेको भाग*: भविष्य-वक्ताहरूले *इस्त्राएली* जातिको बाँकी रहेको भागको विषयमा धेरै कुरा गर्थे; यो उनीहरूको निम्ति एउटा प्रमुख विषय थियो । किनकि

४ □ भविष्यवक्ताहरूका पुस्तकहरूको भूमिका

यी भविष्यवक्ताहरूका पुस्तकहरूमा के भविष्यवाणी गरिएको थियो भने, अझ भावी भएको समयमा यस जातिबाट बाँकी रहेको भाग मानिसहरू, जसले परमप्रभुमाथि विश्वास गर्छन्, आफ्नो स्वदेशमा फर्केर आउनेछन्, जसरी बेबिलोनको निर्वासनबाट बाँकी रहेको भाग यहूदीहरू इस्राएल देशमा फर्केर आए।

ङ) भविष्यवक्ताहरूका पुस्तकहरूको वर्गीकरण यस प्रकारले गर्न सकिन्छ

भविष्यवक्ताहरूका पुस्तकहरू विभिन्न तरिकाले छुट्ट्याउन सकिन्छन्। हामीले अघि देखिसक्यौं कि यी पुस्तकहरू 'ठूला भविष्यवक्ताहरू' र 'साना भविष्यवक्ताहरू'मा विभाजन गरिन्छन्। तर यी भविष्यवक्ताहरू जुन-जुन समयमा बाँचे, ती समयहरूअनुसार उनीहरूलाई छुट्ट्याउन सकिन्छ, जस्तै:

अ) निर्वासन-पूर्वमा बाँचेका भविष्य-वक्ताहरू: यशैया, यर्मिया, होशे, योएल, आमोस, ओबद्याह, योना, मीका, नहूम, हबक्कूक र सपन्याह

आ) निर्वासनको अवधिमा बाँचेका भविष्यवक्ताहरू: इजकिएल र दानियल

इ) निर्वासन-उत्तरमा बाँचेका भविष्य-वक्ताहरू: हागै, जकरिया र मलाकी

निर्वासन-पूर्वका भविष्यवक्ताहरू ती हुन्, जो इस्राएली जाति निर्वासनमा लिएको समयभन्दा अघि सेवारत थिए। अनि निर्वासनको समयमा बाँचेका भविष्य-वक्ताहरूले बेबिलोनको कैदको अवधिमा परमेश्वरको वाणी बोले। अनि निर्वासन-उत्तरमा बाँचेका भविष्यवक्ताहरू स्वदेशमा फर्केका मानिसहरूसँग निर्वासनबाट फर्केर आए, र उनीहरूले तिनीहरूलाई 'यरूशलेम र यसको मन्दिर पुनर्निर्माण गर र तिमीहरूको नैतिकता सुधार गर' भन्ने आग्रह गरे।

त्यसपछि भविष्यवक्ताहरूलाई उनीहरूका दिव्य सन्देशहरू सुन्ने उनीहरूका प्रमुख श्रोतागणहरूअनुसार छुट्ट्याउन सकिन्छ:

अ) इस्राएलरूपी श्रोतागण: होशे, आमोस र योना

आ) अन्यजातिहरूरूपी श्रोतागण: नहूम र ओबद्याह

इ) यहूदारूपी श्रोतागण: यशैया, यर्मिया, योएल, मीका, हबक्कूक, सपन्याह, इजकिएल, दानियल, हागै, जकरिया र मलाकी

यी भविष्यवक्ताहरूमध्ये कोही-कोही थिए, जसले एउटा श्रोतागणको सेवा मात्र होइन, तर यी श्रोतागणहरूमध्ये एकभन्दा बढीको सेवा गरे। योना यसको उदाहरण हुन्; किनभने तिन्लाई अन्यजातिहरूरूपी श्रोतागणअन्तर्गत पनि राख्न सकिन्छ, अनि मीका पनि; किनभने उनले इस्राएललाई र यहूदालाई पनि भविष्यवाणी गरे। अनि नहूमचाहिँ – यिनले यहूदाका मानिसहरूसँग (नहूम १:१५) र नीनवेका मानिसहरूसँग पनि कुरा गरे। अनि हबक्कूक? तिनले पनि अन्यजातिहरूको विषयमा धेरै कुराहरू गरे।

कति पल्ट भविष्यवक्ताको नाम उनले लेखेको भविष्यवाणीभित्र लुकेको रहेछ। यशैया यसको उदाहरण हुन्; किनकि यशैया नामको अर्थ 'परमप्रभु मुक्ति/उद्धार हुनुहुन्छ' हो। अनि यशैया १२:२ पदमा हामी यसो पढ्छौं: 'परमप्रभु मेरा उद्धार हुनुहुन्छ; ... अनि उहाँ मेरो उद्धार हुनुभएको छ।'।

यर्मिया ५२:३१: यर्मिया नामको अर्थ 'परमप्रभु स्थापित गर्नुहुन्छ' अथवा 'परमप्रभु-बाट उच्च पारिएको' हो।

इजकिएल ३४:१६: इजकिएल नामको अर्थ 'परमेश्वर बलियो पार्नुहुन्छ' हो।

योएल २:१३: योएल नामको अर्थ 'परमप्रभु परमेश्वर हुनुहुन्छ' हो।

मीका ७:१८: मीका नामको अर्थ 'परमप्रभुजस्तै को छ र?' हो ।

सपन्याह २:३: सपन्याह नामको अर्थ 'परमप्रभुद्वारा लुकिएको' हो ।

मलाकी ३:१: मलाकी नामको अर्थ 'मेरो सन्देशवाहक/दूत' हो ।

च) कालक्रमअनुसार भविष्यवक्ताहरू यस प्रकारले राखिन्छन्

मलाई के लाग्छ भने, पाठकवर्गले निम्न कालक्रमको सूचिबाट भविष्यवक्ताहरूका पुस्तकहरूअन्तर्गत राखिएका विभिन्न सन्दर्भ-हरू बुझ्नमा मद्दत पाउनेछ ।

अ) उत्तरका कुलहरू समावेश गर्ने इस्राएल नामक राज्य

राज्यको विभाजन भएपछि सिरियाचाहिँ बाहिरबाट हमला गर्ने इस्राएलको प्रमुख शत्रु थियो । त्यसपछि अश्शूर देश शक्तिशाली भयो, र त्यस देशबाट इस्राएललाई घरिघरि खतरा आउँथ्यो । अनि अश्शूर देशले इस्राएललाई जितेका चरणहरू निम्नानुसार छन्:

क) ख्रीष्टपूर्व ८४२ सालदेखि इस्राएलका राजा येहूले अश्शूरका राजा तृतीय शल्मनेसेरलाई कर तिर्न थाले ।

ख) अनि इस्राएलका राजा मनहेमले पनि तिग्लत-पिलेसेरलाई कर तिरे । अनि यी अश्शूरका राजा तिग्लत-पिलेसेरले इस्राएली-हरूलाई कैदी बनाएर तिनीहरूलाई इस्राएल देशबाट लैजान थाले ।

ग) ख्रीष्टपूर्व ७४०-७३२ सालभित्रको कुरा हो: राजा पेकहको शासनकालमा तिग्लत-पिलेसेरले नप्तालीका शहरहरू कब्जा गरे र त्यस इलाकाका मानिसहरूलाई अश्शूरमा लगे (२ राजा १५:२९) । ख्रीष्टपूर्व ७४० सालमा तिनले यर्दन-पारि इस्राएलको

पूर्वको देश पनि कब्जा गरे र इस्राएलका साढ़े-दुई कुलहरू मेसोपोटामियामा लगे (१ इतिहास ५:२६) । तिनले पेकहलाई मार्न दिए, र एलाका छोरा होशेचाहिँ इस्राएलको सिंहासनमाथि चढे ।

घ) अनि यी राजा होशे पाँचौँ शल्मनेसेरको दास बने, र तिनले उनलाई कर तिरे; तर केही समयपछि तिनले मिस्र देशमा उपहारहरू पठाएर उनको विरुद्धमा षड्यन्त्र रचे र मिस्र देशसँग गठबन्धन गर्न खोजे, यस हेतुले कि सँग मिलेर तिनीहरूले अश्शूरको यो जुवा तोड्न र आफ्नो काँधबाट हटाउन सकून् (२ राजा १७:३-४) ।

ङ) यस सिलसिलामा अश्शूरका राजा पाँचौँ शल्मनेसेरले सामरिया तीन वर्ष घेरा-बन्दीमा राखे । अनि ख्रीष्टपूर्व ७२२ वा ७२१ सालमा अश्शूरका राजा सर्गोनको शासन-कालको पहिलो वर्षमा यो सामरिया शहर कब्जा गरियो । त्यस बेलामा इस्राएलका धेरै मानिसहरूलाई कैद गरेर मेसोपोटामिया र मादीमा लगियो (२ राजा १७:५-६ र १८) । अनि बाँकी मानिसहरू उनलाई कर तिर्ने भए ।

आ) दक्षिणका कुलहरू समावेश गर्ने यहूदा नामक राज्य

इस्राएल नामक उत्तरीय राज्य कब्जा भएपछि अश्शूर देशले यहूदालाई धम्की दिन थाल्यो । तर परमेश्वरले यहूदीहरूलाई आश्वासन दिनुभयो: हो, यी अश्शूरीहरूले तिनीहरूलाई हमला गर्न त गर्नेथिए, तर यिनीहरूको हमला सफल हुनेथिएन; होइन, बरु अश्शूरीहरू समयमा नाश हुनेथिए । अनि जब राजा हिजकियाहको शासनकालमा अश्शूरका राजा सनेहेरिब यरूशलेमको विरुद्धमा आए, तब ठीक त्यस्तै हुन आयो ।

त्यसपछि बेबिलोन सत्तामा आयो, अनि बेबिलोनबाट चाहिँ यहूदाको निम्ति ठूलो

६ □ भविष्यवक्ताहरूका पुस्तकहरूको भूमिका

खतरा आयो। अनि बेबिलोन देशले यहूदा कब्जा गर्ने मौका दिएका राजनीतिक चरणहरू निम्नानुसार छन्:

अ) यहूदाका राजा यहोयाकिमचाहिँ मिस्र देशको अधीनतामा रहेका कठपुतली राजा थिए।

आ) तर ख्रीष्टपूर्व ६०५ सालमा बेबिलोनले मिस्र देश र अशूर देश कब्जा गरेपछि यहूदा त्यसको अधीनतामा आयो।

इ) अनि यही ख्रीष्टपूर्व ६०५ सालमा, यो यहोयाकिमको शासनकालको तेस्रो वा चौथो वर्ष थियो, बेबिलोनका राजा नबूकदनेस्सर यरूशलेममा आए; अनि तिनले यरूशलेमको मन्दिरका कति भाँडाकुँडाहरू बेबिलोनमा लगे र राजकीय परिवारका केही सदस्य-हरूलाई कैदी बनाएर लगे। यी कैदीहरूमध्ये राजा यहोयाकिम र भविष्यवक्ता दानियल थिए (२ राजा २४:१-६; २ इतिहास ३६:५-८; यर्मिया ४५:१ र दानियल १:१-२)।

ई) अनि ख्रीष्टपूर्व ५९७ सालमा यी नबूकदनेस्सरले यहोयाकिनलाई, (जसका अरू नाम यकोन्याह र कोन्याह थिए), र अरू धेरै मानिसहरूलाई कैद गरेर लगे (२ राजा २४:१०-१६)। अनि यस बेलामा इजिकिएल बेबिलोनमा लिए।

उ) अनि ख्रीष्टपूर्व ५८६ सालमा नबूकदनेस्सरका सेनाहरूले यरूशलेमको मन्दिर जलाइदिए; तिनीहरूले यरूशलेम ध्वस्त पारे र प्रायः सबै मानिसहरूलाई कैद गरेर लगे; देशमा केही गरिब मानिसहरू मात्र छोडिए (२ राजा २५:२-२१)।

ऊ) अनि राज्यपाल गदल्याहले देशमा बाँकी रहेका यी मानिसहरूमाथि शासन गरे। अनि यर्मिया पनि तिनीहरूमध्ये थिए। तर त्यसपछि जब गदल्याहको हत्या भयो, तब धेरै यहूदीहरू मिस्र देशमा भागे; तिनीहरूले यर्मियालाई पनि साथमा लगे (२ राजा २५:२२-२६)।

ए) तब सत्तरी वर्षको निर्वासनको समय शुरु भयो, र त्यसपछि चाहिँ निर्वासनपछिको अवधि आयो।

ऐ) बेबिलोनको विश्व साम्राज्य ख्रीष्टपूर्व ५३९ सालसम्म रह्यो, त्यसपछि फारसका राजा कोरेसले बेबिलोन कब्जा गरे। अनि उही फारसका राजा कोरेसले एउटा उर्दी घोषणा गरे, जुन उर्दीअनुसार निर्वासित यहूदीहरूले इस्राएल देशमा फर्कन पाए। अनि ख्रीष्टपूर्व ५३८ सालमा जरूबाबेलको नेतृत्वमा यहूदी-हरूको एक समूह फर्केर आयो, अनि ख्रीष्टपूर्व ४५८ सालमा एज्राको नेतृत्वमा अर्को समूह फर्क्यो।

ओ) मादीका राजा दाराले ख्रीष्टपूर्व ५३८-५३६ सालमा राज्य गरे।

औ) अनि मादी-फारसको साम्राज्य ख्रीष्टपूर्व ३३३ सालसम्म रहिरह्यो; त्यसपछि सिकन्दर महान्को अधीनस्थ ग्रीक देशले कति समयसम्म विश्वभरि आफ्नो सत्ता जमायो।

अः) अनि यरूशलेमको पतन भएको ख्रीष्टपूर्व ५८६ सालदेखि ख्रीष्टपूर्व ५१६ सालसम्म निर्वासनका सत्तरी वर्ष गनिन्छ; किनकि ख्रीष्टपूर्व ५१६ सालमा मन्दिरको पुनर्निर्माण-कार्य शुरु भयो।

1) There were also some female prophets, or prophetesses, such as Huldah (2 Kgs. 22:14; 2 Chron. 34:22).